

De Goede Staat

Elfde Willem Drees Lezing*

In het realiseren van de Nederlandse verzorgingsstaat nam Willem Drees een enorme stap in de richting van een fatsoenlijke maatschappij. Na vijftig jaar ervaring met de verzorgingsstaat is er een beter beeld ontstaan van de goede en de slechte kanten ervan, aldus Peter Singer. Hij betoogt dat de 'goede' verzorgingsstaat niet alleen ethische verplichtingen tegenover zijn eigen burgers heeft, maar tegenover alle burgers in de wereld. Deze moeten zich zelfs uitstrekken tot onze relaties met andere diersoorten.

PETER SINGER

Wat is de beste samenleving die mensen kunnen bereiken, zowel voor henzelf als voor anderen die er invloed van ondervinden? En welke rol kan de staat spelen in het tot stand brengen van zo'n samenleving? Het is een onderwerp dat de westerse filosofie reeds vanaf haar prille begin bezighoudt. Plato schreef er meer dan eens over, zoals in zijn befaamde *Republiek*. Sindsdien hebben veel filosofen zich aan het onderwerp gewaagd. In deze lezing pak ik dit oude thema opnieuw op. Ik ga na in hoeverre de verzorgingsstaat waarvoor Willem Drees in Nederland de basis heeft gelegd, voldoet aan wat men als een goede samenleving mag beschouwen.

Over de auteur Peter Singer is hoogleraar op de

Ira. W. DeCamp-leerstoel voor bio-ethiek in Princeton in de Verenigde Staten

Vertaling Mieke Maassen

Noten Zie pagina 15

Foto Het hoofd van Willem Drees wacht op de plank bij museum Madame Tussaud op een nieuwe laag vernis. Frans Schellekens/Hollandse Hoogte

Tegenwoordig wordt onder de goede staat vaak het sociaal-democratische ideaal van de verzorgingsstaat verstaan. Ik bedoel daarmee een democratische staat waarin ieders fundamentele burgerlijke en politieke rechten en vrijheden worden gerespecteerd maar waarin de overheid zich daarnaast ook verantwoordelijk acht voor de bestaanszekerheid van al haar burgers. De verzorgingsstaat beoogt minimaal dat niemand vanwege werkloosheid, ouderdom, ziekte of ongeval gebrek lijdt wat betreft voedsel, onderdak, medische voorzieningen en onderwijs. Sommigen menen dat de verzorgingsstaat verder moet gaan en proberen iedereen een basisinkomen te verschaffen, zodat men op een redelijk niveau kan leven.

In de Verenigde Staten mag de verzorgingsstaat zelfs in minimale vorm nooit van de grond zijn gekomen — 'overheidsbemoeienis' en 'gezondheidszorg als publieke voorziening' zijn daar nog steeds vieze woorden — in Europa was dit voor het grootste deel van de afgelopen halve eeuw het meest gangbare model. Door de grond-

slag te leggen voor de verzorgingsstaat in Nederland bracht Willem Drees het ideaal van de goede staat een stuk dichterbij. Nu, na vijftig jaar ervaring met de verzorgingsstaat in Nederland en veel andere landen weten we beter wat goed werkt en wat minder. Daarnaast hebben we door onderzoek in de sociale wetenschappen en in de evolutionaire psychologie, meer inzicht gekregen in de menselijke natuur. Hoewel de evolutie-naire psychologie een controversieel gebied is, levert het meer inzicht op in de menselijke natuur dan bijvoorbeeld een marxistische zienswijze. Maar daarover straks meer. Laat ik er hier mee volstaan te zeggen dat een evolutionair perspectief ons, mede dankzij onze praktische ervaring met de verzorgingsstaat, meer inzicht kan geven in de vraag hoe een goede staat voor mensen eruit kan zien.

DE VERZORGINGSSTAAT AAN HET BEGIN VAN DE 21 STE EEUW

In de negentiende eeuw, toen men zich steeds meer om de armen begon te bekommeren, was het heel gewoon om onderscheid te maken tus-

sen eruit kan zien.
Ik ben van de onfesoentlike arme, dat ben ik. Bedenk eris, wat dat voor 'n mens betekent. Dat betekent dat ie al z'n hele leven tegen de rijkelismoraal z'n kop stoort. As d'r wat an 't handje is en ik perbeer om d'r ook 'n stukkie van te krijge, dan is 't altijd weer hetzelfde lidje: 'jij ben onfesoentlik, hard nodig als de meest fesoentlike weduwe die wekgeld krijgt van zes vershillende ljesfadingheidsgenootschappe voor de dood van een dezelfde man. Ik heb niet minder nodig as 'n fesoentlik man: nee, nog méér. Ik eet met niks geen minder trek dan hij, en ik drink heel wat meer. Ik heb eris 'n verzetje nodig, omdat ik 'n denkend mens ben. Ik heb vrolijkheid nodig, en een liedje en een moppie meziek, als ik me belabberd voel. Nou, ze rekenen me precies evenveel voor alles as een fesoentlik man. Wat is rijkelismoraal? Niks as een smoes om me nooit wat te hoeve geve.

